

Eerste advies over de nieuwe opleidingenstructuur BuSO - OV 3

1 Situering

Op 18 juli 2001 vroeg Vlaams minister van Onderwijs en Vorming, Marleen Vanderpoorten, de Vlaamse Onderwijsraad om advies uit te brengen over voorstellen voor een nieuwe opleidingenstructuur voor opleidingsvorm 3 van het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO - OV 3). Op 14 november 2001 ontving de Vlor de definitieve versie van de opleidingsfiches.

Het bureau van de Raad Secundair Onderwijs oordeelde dat een nieuwe opleidingenstructuur voor één bepaalde sector zeker raakvlakken vertoont met ontwikkelingen in andere sectoren. In een coherente opleidingenstructuur krijgen alle (beroepsgerichte) opleidingen van het TSO, BSO, BuSO, DBSO en OSP een plaats. Het bureau van de Raad Secundair Onderwijs wees de minister in een brief van 5 oktober 2001 op de noodzaak om de voorstellen voor BuSO – OV 3 af te stemmen op ontwikkelingen in andere onderwijssectoren.

Tegelijk organiseerde het bureau overleg tussen de afdeling voor het buitengewoon onderwijs, vertegenwoordigers van de afdeling voor het technisch en beroepssecundair onderwijs en de commissie DBSO. Dit overleg spitste zich toe op de afstemming tussen het BuSO - OV 3 en DBSO. Dit overleg is nog niet afgerond. Er kan nog gediscussieerd worden over de benamingen van de opleidingen die niet noodzakelijk moeten verwijzen naar een beroepstitel. De benamingen kunnen ook uitgaan van een opleidingsrealiteit. De overleggroep werkt ook een voorstel uit voor een sterker gedifferentieerde studiesanctionering binnen de opleidingen waarvan de voorgestelde indeling niet in vraag kan worden gesteld. De groep kan ook voorstellen doen om de congruentie van benamingen uitgereikt in resp. het BuSO OV 3 en het DBSO te verbeteren.

Het advies is goedgekeurd op de afdeling BuSO van 13 december 2001 met eenparigheid van stemmen. Er waren 11 leden aanwezig.

2 Procedure en communicatie met scholen

De afdeling betreurt dat de overheid ontwerp teksten naar de scholen stuurde waardoor scholen zich al voorbereiden op de nieuwe structuur nog voor er advies is gevraagd aan de Vlaamse Onderwijsraad.

De scholen wordt gevraagd om de nieuwe structuren te implementeren nog voor er sprake is van een afgeronde besluitvorming. Op deze wijze verloopt de communicatie naar de scholen verwarrend en op basis van voorlopige voorstellen. De Vlor dringt erop aan dat grondige structuurwijzigingen in onderwijssectoren pas worden opgestart na het doorlopen van de normale cyclus van besluitvorming.

3 Algemene uitgangspunten

3.1 De specificiteit van het buitengewoon onderwijs en van BuSO OV 3

BuSO OV 3 beoogt de leerlingen een algemene, sociale en beroepsvorming te geven om hun integratie in een gewoon leef- en werksmilieu mogelijk te maken. De opleiding in OV 3 omvat daarom zowel algemene en sociale vorming waarin sociaal-maatschappelijke vaardigheden vervat zijn (ASV) als beroepsgerichte vorming (BGV). De leerinhouden streven zowel zelfredzaamheid als beroepsvoorbereiding na. Door de finaliteit van de opleidingsvorm, met name “voorbereiden op de integratie in een gewoon leef- en werksmilieu”, zal het onderwijsaanbod gericht zijn op functionaliteit en praktische bruikbaarheid. BGV is ook heel specifiek: het brengt leerlingen stapsgewijs en individueel de competenties bij die nodig zijn om het takenpakket uit te voeren dat hoort bij het beroep.

In het licht van bovenstaande overwegingen, bouwt de visietekst een aantal garanties in voor geïndividualiseerde en flexibele leertrajecten. De afdeling vindt echter dat dit aspect in de tekst onderbelicht blijft en meer aandacht zou moeten krijgen.

Een eerste element dat geïndividualiseerde leertrajecten mogelijk maakt, is de handelingsplanning. Het leeraanbod in OV 3 wordt gestructureerd op basis van de handelingsplanning, zij het dat de mogelijkheid om een kwalificatiegetuigschrift uit te reiken beperkt wordt door het bereiken van vooraf gedefinieerde competenties (zie hieronder).

Ten tweede behouden de scholen binnen de vastgestelde minimumlessentabel de vrijheid een aantal uren vrij aan te wenden. Deze uren kunnen worden gebruikt voor de uitbreiding van de ASV of van de BGV. Dit kan via het aanbieden van zinvolle inhouden uit andere opleidingen dan deze die de leerling koos. Deze bijkomende inhouden zijn ondersteunend voor de gekozen finaliteit of zijn gericht op zelfredzaamheid. Er blijft dus ruimte om te differentiëren zowel op het vlak van het leertempo, het pedagogisch-didactisch handelen als op het vlak van de leerinhouden.

De visietekst programmeert ook een opleiding tot “onderhoudsassistent”. Het gaat hier om een eerder polyvalente opleiding waarin verschillende opleidingscomponenten aan bod komen. De afdeling erkent dat deze opleiding niet kan terugvallen op een specifiek beroepsprofiel. Anderzijds biedt de opleiding mogelijkheden voor tewerkstelling van een aantal jongeren die heel specifiek tot de doelgroep van BuSO OV 3 behoren. Om die reden benadrukt de afdeling de meerwaarde van deze opleiding.

3.2 Een versterking van de finaliteit van BuSO – OV 3 binnen het geheel van de beroepsgerichte trajecten

De visietekst probeert om de finaliteit van BuSO OV 3 te versterken, onder meer door opleidingsfiches die de finaliteit van de opleidingen omschrijven. De visietekst probeert ook aan de hand van de opleidingenstructuur de positie van OV 3 in het geheel van het beroepsgericht onderwijs te verduidelijken. OV 3 beoogt aan de leerlingen een algemene, sociale en beroepsvorming te geven om hun integratie in een gewoon leef- en werksmilieu mogelijk te maken. De afdeling hoopt dat een

sterkere transparantie van de opleidingen tegenover de beroepenstructuur de integratie van deze kwetsbare groep jongeren in een gewoon arbeidsmilieu kan versterken.

Het nieuwe denken over BuSO OV 3 stimuleert ook trajecten voor levenslang leren voor jongeren uit deze doelgroep. Het wordt makkelijker om de jongeren via een aangepast leertraject in het volwassenenonderwijs te plaatsen doordat de relaties tussen de beroepsgerichte opleidingen duidelijker zullen worden. De nieuwe studiesanctionering omschrijft de competenties die een jongere verworven heeft.

4 De samenhang met andere beroepsgerichte opleidingstrajecten

De Vlor steunt de vernieuwing van OV 3 en de actualisering van het studie-aanbod. Scholen die OV 3 aanbieden, wijzen op de dringende noodzaak van de modernisering. De nieuwe opleidingenstructuur verduidelijkt en versterkt de finaliteit van de opleidingen in OV 3 en beoogt de tewerkstellingskansen van de jongeren te verhogen.

De afdeling BuSO is er zich van bewust dat een aantal innovaties vragen oproepen over hun implicaties voor het DBSO en eigenlijk ook voor het onderwijs voor sociale promotie. De mate waarin toekomstige ontwikkelingen voor andere beroepsgerichte sectoren zouden afwijken van de opties genomen voor BuSO OV 3, ondergraaft dit weer de noodzakelijke transparantie voor het BuSO.

4.1 Relatie beroepenstructuur – opleidingenstructuur

De nieuwe opleidingenstructuur OV 3 wordt opgehangen aan de beroepenstructuur van de SERV en, bij ontstentenis, aan de beroepenstructuur ontwikkeld door de DBO. De Vlor steunt de idee om beroepsprofielen opgesteld door de sectoren, te vertalen in het opleidingsaanbod. Werken met beroeps- en opleidingsprofielen bevordert de afstemming van opleidingen op ontwikkelingen in de beroepswereld. Ook inhoudelijk garandeert het dat de opleiding rekening houdt met de nieuwe trends op de werkvloer.

Daarom moeten de onderwijsinstellingen het geheel van een opleiding aanbieden aan de jongeren. Dit garandeert de doorgroeimogelijkheden van deze jongeren. De verplichting een volledige opleiding aan te bieden staat los van de noodzaak voor een gedifferentieerde studiesanctionering (zie punt 4.2.). Dit veronderstelt ook dat de onderwijsinstellingen beschikken over de nodige infrastructuur en professioneel personeel om de totaliteit van de opleiding aan te bieden.

De Afdeling BuSO sluit zich aan bij eerdere adviezen van de Algemene Raad die stelden dat er geen één-op-één-relatie moet bestaan tussen beroep en opleiding. Het kan wenselijk zijn om smallere opleidingen te voorzien in bepaalde onderwijssectoren die een segment van een beroepsprofiel realiseren (mits dit segment leidt tot een inzetbaarheid) of om bredere opleidingen te voorzien die meerdere beroepsprofielen realiseren. Daarom vindt de afdeling het noodzakelijk om de naam van de opleidingen niet rechtstreeks te linken aan een beroepstitel, zij het dat de opleiding duidelijk herkenbaar moet zijn voor de sector.

De visietekst over de nieuwe opleidingenstructuur voor BuSO - OV 3 plaatst OV 3 binnen een geheel van beroepsgerichte leertrajecten waarin ook het BSO, TSO, DBSO en OSP thuishoren.

De opleidingenstructuren van deze onderwijssectoren verduidelijken de onderlinge relaties tussen de opleidingen.

4.2 Een gereduceerde opleidingenstructuur maar met een meer gedifferentieerde studiesanctionering

Binnen de indeling in opleidingen, die de Vlor niet in vraag stelt, moet er een meer gedifferentieerde studiesanctionering mogelijk zijn, dan nu wordt voorgesteld. Binnen eenzelfde opleiding zou de klassenraad meer gedifferentieerde maar herkenbare kwalificaties die ook in andere onderwijssectoren bestaan, moeten kunnen uitreiken.

Daarnaast bestaat door het uitreiken van attesten van verworven bekwaamheden, de mogelijkheid dat jongeren niet-kwalificatiegerichte trajecten volgen in het BuSO OV 3. Op basis van deze studiesanctionering moet het ook mogelijk zijn dat een werkgever inzicht krijgt in de verworven competenties of dat de jongere later bijkomende competenties verwerft.

Niet alle jongeren uit BuSO - OV 3 zullen alle competenties kunnen verwerven die zijn opgesomd in de opleidingsfiches. Volgens de bestaande regeling betekent dit dat deze jongeren enkel een attest van verworven vaardigheden kunnen krijgen. Ze ervaren dit als een mislukking. Daarom is het aangewezen dat de klassenraad kleinere maar relevante gehelen van verworven competenties kan sanctioneren. Deze clusters slaan op relevante gehelen van competenties die leiden tot een reële inzetbaarheid. Deze smallere kwalificaties hebben betrekking op clusters van competenties binnen de nieuwe opleidingen zoals de visietekst die nu omschrijft. Deze manier van denken sluit ook beter aan bij de wijze van sanctioneren in het DBSO en het OSP. Een vergelijkbare wijze van denken over de kwalificatiestructuren bevordert zinvolle leertrajecten van jongeren b.v. in het kader van het levenslang leren.

De benamingen van de kwalificaties staan los van de onderwijsvorm. Ze omschrijven zo adequaat mogelijk de verworven competenties. De afdeling BuSO vindt dit een positieve stap die discriminatie van jongeren uit het BuSO op de arbeidsmarkt moet voorkomen. Anderzijds veronderstelt dit wel dat de competenties die jongeren in opleidingen met een zelfde benaming verwerven vergelijkbaar zijn. Indien blijkt dat jongeren in het BuSO andere competenties verwerven dan in de vergelijkbare opleiding in het DBSO is geopteerd voor een andere benaming van de BuSO-opleiding.

Om een heldere opleidingenstructuur uit te tekenen, moet er ook gewerkt worden met niveau-aanduidingen. De Nederlandse werkwijze gebaseerd op SEDOC-niveaus bijvoorbeeld, voorziet daar in. We pleiten er niet voor om die na te volgen, maar wel om duidelijk niveaus te onderscheiden in de globale opleidingenstructuur.

De afdeling pleit er ook voor dat de benaming van een opleiding zo adequaat mogelijk de inhoud van de opleiding omschrijft. Bij wijze van voorbeeld verwijst de afdeling naar het opleidingsprofiel voor de verzorgende dat hier eerder de functie van logistiek assistent beschrijft.

5 Studiesanctionering

De afdeling pleit ervoor om een gedifferentieerde studiesanctionering mogelijk te maken binnen de voorgestelde opleidingenstructuur (opdeling in opleidingen). Binnen een opleiding pleit de afdeling ervoor om een meer gedifferentieerde studiesanctionering mogelijk te maken die hetzij betrekking heeft op het geheel van de opgesomde competenties of op herkenbare clusters van competenties binnen de opleiding. Dit laat toe om jongeren meer kansen op studiesucces te geven, zij het voor een beperkter onderdeel van de opgesomde competenties. De afdeling vindt dat het BuSO hierover afspraken moet kunnen maken met het DBSO en OSP. De Vlor zal op dit vlak in de komende maanden initiatieven nemen.

De afdeling vindt het statuut van de competenties verwoord in de “opleidingsprofielen” onduidelijk. De visietekst moet de wijze waarop scholen moeten omgaan met de opgesomde competenties, verduidelijken. Om aan een jongere een kwalificatiegetuigschrift te kunnen uitreiken, moet de school, bij de handelingsplanning, hetzij al de competenties uit het opleidingsprofiel selecteren, hetzij alle competenties die tot een herkenbare cluster behoren; en de school moet die ook aanbieden aan de leerlingen(groep). De klassenraad beoordeelt nadien autonoom of een leerling een kwalificatiegetuigschrift kan krijgen voor het geheel van de opleiding of een onderdeel ervan.

De klassenraad kan op basis van de handelingsplanning voor bepaalde leerlingen ook competenties uit het opleidingsprofiel niet nastreven. Dit betekent evenwel dat deze leerlingen geen kwalificatiegetuigschrift kunnen verwerven.

Een transparant studiebewijs met verworven competenties laat ook betere trajectbegeleiding toe naar het volwassenenonderwijs of de volwasseneneducatie en speelt in op het debat over de erkenning van verworven competenties.

6 Kwaliteitsstandaarden in BuSO - OV 3

Een opleidingsprofiel omvat de kennis, vaardigheden en attitudes die binnen een opleiding moeten worden aangeboden. De Vlor stelt vast dat de fiches die achteraan de tekst zijn toegevoegd nog niet beantwoorden aan deze vereisten.

De afdeling vergelijkt deze “fiches” met de omschrijving van een studieprofiel uit het ASO. “Een studieprofiel geeft in een notendop zicht op de inhoud en de vereisten voor het fundamentele gedeelte van een opleiding in het algemeen secundair onderwijs. Het bevordert de doorzichtigheid van het studieaanbod in het ASO en is een hulp bij een goede leerlingenoriëntering”. Anderzijds kunnen deze “fiches” ook vergeleken worden met de “opleidingskaarten” van het DBSO. De opleidingskaarten worden door de onderwijsminister formeel goedgekeurd op basis van het advies van de inspectie. Hierdoor krijgen ze een bindend karakter. Ze worden rechtstreeks ter beschikking gesteld van de betrokken onderwijsverstrekkers. In de praktijk legt een ministerieel besluit de benamingen vast die op de kwalificatiegetuigschriften kunnen voorkomen. De inhoud van de kaarten zijn het resultaat van overleg.

De Afdeling BuSO opteert ervoor dat de opleidingsfiches voor OV 3 dezelfde juridische onderbouw krijgen als deze in het DBSO. Een ministerieel besluit legt de kwalificatiestructuur of de benamingen vast die op de kwalificatiegetuigschriften kunnen voorkomen. De inhoud van de “fiches” steunt op overeenstemming tussen de

verstrekkers en de overheid. De competenties vormen een kader voor het formuleren van ontwikkelingsdoelen. De ontwikkelingsdoelen voor de beroepsgerichte vorming zullen een verbijzondering zijn van de competenties opgesomd in de “fiches”. Zolang er geen ontwikkelingsdoelen zijn, vormen de fiches een referentiekader voor het ontwikkelen van raamplannen.

De afdeling voor het buitengewoon secundair onderwijs spreekt zich niet uit over de betekenis van definitieve opleidingsprofielen vermits deze discussie in het geheel van het debat over de ontwikkeling van kwaliteitsstandaarden voor het beroepsgericht onderwijs thuishoort. Dit debat is nog niet afgerond. Voor de (beroepsgerichte) “competenties” en “sleutelvaardigheden” stelt de afdeling vast dat deze noties gehanteerd worden in diverse discussies maar dat deze begrippen tot op heden geen onderwijskundige, laat staan juridische grondslag gekregen hebben. Ook dit moet in een meer globale context bekeken worden.

7 Samenhang met het modulair onderwijs

De afdeling wijst er op dat het modulair onderwijs momenteel enkel experimenteel wordt ingericht. Het is daarom niet aangewezen dat een organieke regeling daar nu al op vooruitloopt. Dit wil niet zeggen dat de afdeling modularisering als idee voor het BuSO afwijst. Integendeel, een modulaire structuur biedt heel wat mogelijkheden. De afdeling zal daarom een aantal aanzetten ten aanzien van modulair onderwijs formuleren in het deeladvies over het modulair onderwijs.

De Afdeling BuSO wijst erop dat deze nieuwe regeling in principe ook geldt voor de BuSO-scholen die deelnemen aan het experiment in modulair onderwijs. Het besluit op het experimenteel modulair onderwijs moet daarom uitzonderingsbepalingen omvatten die de rechtszekerheid van de scholen die deelnemen aan het experiment, garanderen.

8 Implementatievoorwaarden

De afdeling herinnert aan het advies van 17 mei 2001 over de ontwikkelingsdoelen voor ASV in OV 3 van het BuSO. De afdeling zou het wenselijk vinden dat de implementatie van de nieuwe opleidingenstructuur kan gebeuren, samen met de invoering van de ontwikkelingsdoelen ASV.

9 Puntsgewijze opmerkingen

9.1 Punt 2. Opleidingen

De tabel met de opleidingen stelt dat scholen slechts een S-opleiding mogen organiseren, als ze al over een “gelijkaardige afdeling” beschikken. De afdeling vraagt om beter te omschrijven wat de overheid bedoelt met “gelijkaardige afdeling”. Wellicht is het beter om overal de term “opleiding” te hanteren. Een objectief criterium om de “gelijkaardigheid” te bepalen zou b.v. de beschikbaarheid van de nodige infrastructuur kunnen zijn.

9.2 Bekwaamheidsbewijzen

De afdeling wijst op het feit dat het nieuwe stelsel van bekwaamheidsbewijzen belangrijke verschuivingen in het schoolteam kan veroorzaken. Dit kan, nu goed draaiende, schoolteams uit mekaar halen en zo de werking van de school negatief beïnvloeden, net op het ogenblik dat de school voor een ingrijpende vernieuwing staat. Anderzijds steunt de afdeling het principe dat de leraar die in een voor hem nieuwe opleiding van OV 3 lesgeeft, over de nodige vak- en pedagogische bekwaamheid moet beschikken om adequaat onderwijs aan te bieden.

De afdeling pleit er daarom voor dat leraren die vastbenoemd zijn en over een aantal jaren nuttige ervaring beschikken, mits het volgen van nascholing, kunnen blijven fungeren in hun ambt. Bedrijfsstages zouden hiervoor eveneens aangewezen kunnen zijn. De afdeling steunt het opzet van de overheid om hoofdelijk oplossingen uit te werken voor de betrokken leraren.

De afdeling wijst ook op de consequenties van de nieuwe bekwaamheidsbewijzen voor de lerarenopleidingen.

9.3 Bijlage

De afdeling wijst erop dat een aantal begrippen bijkomend dienen worden omschreven :

- Competentie
- Sleutelvaardigheden

Punt 2.1.3. Leeftijd bij aanvang van de kwalificatiefase

De afdeling pleit ervoor dat jongeren die de opleidingsfase niet of onvolledig hebben afgerond enkel toegang krijgen tot de kwalificatiefase mits ze ten volle 16 jaar oud zijn.

Véronique De Craecker
secretaris

Wim Verdyck
voorzitter